

TÜRKİYE HİMÂYE-İ ETFÂL CEMİYETİ ÇORUM ŞUBESİ (1924-1930)

Yücel NAMAL*

ÖZ

Tarihin ilk dönemlerinden itibaren toplumlarda korunmaya muhtaç çocuklar olmuş ve bu çocuklara dini, insani ve hukuki nedenlerle yardım eden kişi ve kurumlar olmuştur. Türkler çocuklarına büyük önem verir ve küçük yaşlardan itibaren hayata iyi hazırlanmaları için gerekli eğitim verirdi. Bu amaçla Türk tarihinde çocukların himayesi amacıyla birçok kurum kurulmuş olmasına karşın bunların en çok bilineni Himâye-i Etfâl Cemiyetidir. Kökleri Osmanlı Devleti'ne uzanan bu cemiyetin kurumsallaşması, yurt içi ve yurt dışına şubeler açması Türkiye Cumhuriyetiyle birlikte olmuştur. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti 30 Haziran 1921'de kuruluşunun ardından hızlı bir şekilde teşkilatlanarak cemiyetin bir şubesi de Çorum'da açılmıştır. 1924 yılında kurulan Çorum şubesinin idare heyeti çoğunlukla yerel yönetici ve memurlardan ve az sayıda yerel halktan oluşmuştur. Cemiyet'in Çorum şubesi şehit ve gazi çocukları başta olmak üzere fakir ve kimsesiz çocukların daha iyi şartlarda eğitimi ve sağlıklı bir yaşam sürmeleri için çalışmalar yapmıştır. Çorum şubesi şehirdeki mektep öğrencilerini giyindirme ve açtığı ücretsiz muayenehanesi aracılığıyla yaptığı sağlık çalışmalarıyla dikkat çekmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi başkanı olan Dr. Hamit Şakir uzun süre başkanlık görevini sürdürerek ihtiyaç sahibi çocuklara yönelik faaliyetlerde bulunmuş ve bunlar dönemin gazetelerine yansımıştır. Bu makaleyle Çorum'da cemiyetin şubesinin kuruluşu ve çalışmaları arşiv belgeleri ve süreli yayınlar ışığında ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Himâye-i Etfâl Cemiyeti, Çorum, Hamit Şakir.

ÇORUM BRANCH OF TURKISH CHILDREN'S PROTECTION SOCIETY (1924-1930)

ABSTRACT

Throughout history, children have been in need of protection. Likewise, there have also been people and institutions alike who have offered them help, be it out of religious, humanitarian, or legal conviction. Turks used to pay great significance to their children and they provided necessary education to prepare them fully for their lives beginning from their early childhood. Thus, many Turkish institution have devoted themselves to protecting children. The most well-known of these is the Himaye-i Etfal Society. Its roots date back to the Ottoman Empire and the early Turkish Republic, and it has branches both within Turkey and abroad. It officially opened its doors on June 30, 1921. In parallel, a branch of the society also opened the province of Çorum at around the same time. The administrative committee of the Çorum branch, which was established in 1924, consisted mostly of local administrators and civil servants and a small number of local people. All of its activities ensure that poor and destitute children – especially those of martyrs and veterans – get the chance to live in better conditions, especially where education, health, and standard of living are concerned. The Çorum branch draws attention with its health activities through the dressing of the school students in the city and the free practice it opened. In the early years of the Republic, Dr. Hamit Sakir, the head of the Corum Branch of The Orphanage Society of Turkey (Türkiye Himâye-i Etfal Cemiyeti) who held the presidency for a long time and carried out activities for children in need which were reflected in the newspapers of the period. With this article, the establishment and activities of the branch of the society in Çorum are revealed in the light of archival documents and periodicals.

Keywords: Turkish Children's Protection Society, Çorum, Hamit Şakir.

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 12.08.2021; Yayına Kabul Tarihi: 15.11.2021

* Doç. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Tarih Bölümü, ZONGULDAK; ORCID: 0000-0002-8074-0134, E-posta: yucelnamal@hotmail.com

Giriş

Tarih boyunca devletler çocuklarla ilgili hem var olan hem de ortaya çıkması muhtemel problemlerin tespit ve çözümüne önem vermişlerdir. Bu nedenle devletler çocukların himayesi sorununu çözmek amacıyla birtakım uygulamalar yapmıştır. Eski çağlardan itibaren Türk tarihinin bütün evrelerinde yetim çocukların korunduğu ve Türk töresine uygun olarak yetiştirildiği bilinmektedir. Örneğin Osmanlı Devleti'nde ise kurulan vakıflar aracılığıyla yetim çocuklara bakıldığı görülmektedir (Çanlı, 2002, s. 93). Aynı zamanda Osmanlı Devleti'nde Himâye-i Etfâl Cemiyeti kurulana kadar öksüz ve yetimlerin himayesi için bir takım kurumlar kurulduğu ve yasalar çıkartıldığını görmekteyiz. Bu bağlamda 31 Aralık 1851'de Emvâl-i Eytâm Nezâreti kurulmuş, yetimler hakkında ferman ve nizamname yayımlanmıştır (BOA, A.MKT.MVL, 49/13, 7 Rebî'u'l-evvel 1268/31 Aralık 1851).¹ 1865'de çocuklara ve gençlere faydalı olmak amacıyla Cemiyeti Tedrisiye-i İslamiye kurulmuştur. Bu cemiyetin amacı "İslam eğitimi yaymaya hizmet amacıyla kurulan cemiyet, bu nedenle zamanında okumayı yazmayı ve dini eğitimi alamayan halka, kimsesiz ve fakir çocuklara eğitim vermek"tir (Cemiyet-i İslamiye Salnamesi, 1332, s. 3-11).

1868 tarihli Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi'nin dördüncü maddesiyle de bakımsız, yetim ve fukara çocukların terbiyesiyle ilgili görevler belediyeye verilir (Düstur, Tertip 1, 2, s. 451). 1873'te açılışı yapılan Darüşşafaka yetim ve fakir çocuklara yönelik sosyal hizmetleri yürütmek üzere faaliyete başlar. Darüşşafaka, nizamnamesi doğrultusunda yetim ve fakir Müslüman çocukların talim ve terbiyeleri için çalışmalar yapmıştır (Cemiyeti Tedrisiye-i İslamiye Cemiyetinin Vezaifine Müsmir Nizamnamedir, 1332, s. 5; İzzet vd. 1927, s. 162). 1896'da açılan Darülaceze ve 1897 Yunan Savaşı sonrasında Evlâd-ı Şühedâ ve Malûlîn-i Guzât-ı Asâkir-i Şâhane'ye yani şehit evlatları sakat ve yaralı askerlerin ve gazilerin çocuk ve aileleri ile savaşlar dolayısıyla yardıma ihtiyaç duyanlara yönelik yardım kampanyaları düzenlemiştir. Ayrıca toplumsal duyarlılığı arttıran yetimlere, dullara ve emeklilere yönelik çok sayıda örnek de bulunmaktadır. Bu amaçlarla kurulan bir diğer kuruluş 1902'de II. Abdülhamid döneminde yetimlere barınma ve eğitim amacıyla kurulan Darülhayr-ı Alidir².

Zamanla Evkaf Nezareti bünyesinde bu vakıfların merkezileştiği görülür. XX. yüzyılın başında Osmanlı Devleti'nde sosyal amaçlı faaliyet gösteren cemiyet sayısında hızlı bir artış görülür. Hatta bu dönemde kurulan çok sayıdaki kadın derneği de hayır amacına yönelik hizmet vermekte ve devamlı savaşların neden olduğu sorunları cephe gerisinde çözmeye çalışmaktadır. 1908'de hayırsever kadınların Cemiyet-i İmdadiye ile başlayan ilk girişimini, Osmanlı ve Türk Hanımları Esirgeme Derneği, Hilâl-i Ahmer Hanımlar Merkezinin kurulması gibi kadınların vücuda getirdiği hayır kurumları ve dönemin diğer hayır cemiyetlerinin kadın şubelerinin oluşturulması izler. 19. yüzyılın sonlarında Osmanlı Devleti'nde çocuklara verilen sosyal ve sağlık hizmetleri, savaş yıllarında yeterli olmayınca ve yeni kurumlara ihtiyaç duyulur. Bu yıllarda İttihat ve Terakki Cemiyetinin desteği ile çocukların himayesine yönelik cemiyetler de kurulmuştur. Bunlardan birisi "Osmanlı Fakir Çocuklarına Yardım Cemiyeti Hayriyesi" dir (BOA, MB.İ, 150/80, 15.02.1329; BOA, HH.İ, 206/47, 15.02.1329; BOA, İ.DUİT, 116/32; Sarıkaya, 2005, s. 19). Cemiyetin nizamnamesinde "yetim ve fakir ve bakes olup da temin-i istikbal edecek vesaitten mahrum zükur..." olduğu belirtilerek cemiyetin vatan evladı cinsiyet, mezhep ve ırk ayrımı yapmaksızın yetim, fakir ve kimsesiz çocuklara istikbal sağlamak için elinden geleni yapma kararlılığındadır. Fakir ailelerin çocuklarına yardım yapmak amacıyla çalışan başka bir dernek ise 1912'de Hamiyet Hanım reisliğinde faaliyetine başlayan Osmanlı ve Türk

¹ Eytam Nizamnamesi için bk. Düstur, Cilt 1, Tertip 1, s. 270-275.

² Evlad-ı Şüheda ve Malulin-i Guzât-ı Asakir-i Şâhane'nin yardım çalışmalarıyla ilgili bazı örnekler için bk. Özbek, 2002, s. 51,195; BOA, HR.SFR.04, 525/44, 20.12.1898; BOA, BEO, 1011/ 75814, 25.04.1315.

Hanımları Esirgeme Derneğidir. Bu dernek hem kimsesiz çocuklar hem de onların annelerini himaye edip sanat ve ticaret eğitimi gibi hizmetler sunmuştur (BOA, DH.İ. UM, 89/1, 15.09.1333; Sarıkaya, 2005, s. 19).

Osmanlı Devleti, Trablusgarp ve Balkan Savaşları ardından yaşanan göçlerle sokakları dolduran kimsesiz çocuklar sorununu çözmeye uğraşırken I. Dünya Savaşı başlamıştır. Bu gelişmeler üzerine kimsesiz ve mülteci çocukların toplanması ve himayeleri sorunu da artmıştır (BOA, DH.EUM.THR, 105/37, 23.08.1328; BOA, DH.EUM.KADL, 4/18, 09.01.1329). Savaşın getirdiği olumsuzluklar sonucunda savaşta yetim kalanlara yardım edilmesi ve maddi kaynaklar yaratılmasına yönelik; yetim çocuklar için Evladı Şüheda Vergisi ve Pulu piyasaya sürülür ve Evlâd-ı Şüheda ve Malûlîn-i Guzât-ı Askeriye yararına yardım sergileri de açılmıştır (BOA, Y.PRK.HH, 31/20, 28.12.1316).³ 1915'te "Şüheda ve Malûlîn-i Guzât-ı Evlâdiyenin Himayeleri Hakkında Kanun Layihası" yayınlanır, şehit ve gazi çocuklarının himayesi için çalışmalar yapılır⁴. Ayrıca İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından savaş sırasında açılan Dârüleytamlarla birçok çocuk himaye edilir (BOA, BEO, 4246/318376, 08.02.1332; Düstur, Tertib-i Sani, Cild: 12, 16 Mart 1336- 4 Teşrinisani 1338, Kararname No: 224, 1927, s. 426). Ardından kurulan Eytam Sandıkları aracılığıyla yetimlerin mal ve paralarının korunması ve değerlendirilmesine çalışıldığı bilinmektedir (Çanlı, 2002, s. 94-95).

I. Dünya Savaşı'nın ilk yıllarından itibaren himayeye muhtaç çocuklar için 1916'da Malûlîn-i Guzât ve Şüheda-yı Asâkir-i Osmaniyenin çocuklarına mahsus olarak her vilayette tesis olunacak Dârüleytamlar hakkında çalışmalara başlanmıştır (BOA, BEO, 4244/318252, 02.02.1332; BOA, BEO, 4246/318376, 08.02.1332). Osmanlı Devleti'nde, Himâye-i Etfâl Cemiyeti öncesinde çocuklarla ilgili Osmanlı Fakir Çocuklarına Yardım Cemiyet-i Hayriyesi (14.12.1909) ve Himâye-i Etfâl Şişli Hastanesi Cemiyeti (20.05.1914) gibi dernekler kurulduğu bilinmektedir (BOA, MF.İBT, 289/13, 03.11.1328; BOA, MB.İ, 150/80, 15.02.1329; BOA, HH.İ, 206/47, 15.02.1329; BOA, ŞD., 43/14, 03.06.1333). Bu derneklerin özellikle II. Meşrutiyetin getirdiği özgürlük ortamı ardından kurulduğunu görmekteyiz. I. Dünya Savaşı yıllarında yaşanan insan kayıpları geride birçok öksüz ve yetim çocuğun kalması toplumda çocukların himayesini daha yoğun şekilde gündeme getirmiştir. Böylece "kimsesiz, fakir ve yetim çocukların sağlıklarını korumak, eğitimlerini yaptırmak ve gelecekte iyi yetişmiş insan olmalarını sağlamak" amacıyla 6 Mart 1917'de İstanbul'da Himâye-i Etfâl Cemiyeti kurulmuştur. Cemiyet'in kurucuları arasında Cavid Bey, Ahmet Hakkı Bey, Orfanidis Efendi, Arif Bey, İsmail Canbulat, Muhtar Bey, Emanuel Karasu Efendi, Doktor Ömer Fuad Paşa ve Gabriel Noradukyan Efendiler yer almıştır. 11 Ağustos 1917'de cemiyet "menafi-i umumiyeye hâdim cemiyet" olur⁵ (Acar, 2005, s. 11; Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Cemiyetler, 2013, s. 43).

Milli Mücadelenin başladığı ilk günlerden itibaren başta 15. Kolorduda Kazım Karabekir Paşa olmak üzere birçok askerî yetkili cephe gerisinde öksüz, yetim ve perişan hâldeki çocukların himayesi ve eğitimine ilişkin girişimlerde bulunmuştur. 1920'li yılların başındaki Türkiye'de ana mektebi, sanayi gürbüzler mektebi ve yetimler yatılı askerî ilkokulunda birçok yetime iyi bir gelecek sağlanabilmiştir (Karabekir, 2021, s. 20-28). Milli Mücadelenin devam ettiği yıllarda cephe gerisindeki çocuklarda unutulmamıştır. Bunun

³ 1915 yılında şehit çocuklarının talim ve terbiyesine harcanmak amacıyla posta ücretlerine zam yapılır (BOA, HR.HMŞ.İŞO, 134/5, 15.06.1331; BOA, HR.İD, 1110/1, 07.06.1913; BOA, MV, 199/25, 17.11.1333).

⁴ Şehit ve gazi çocuklarının himayesi için yapılan çalışmalar için bk. BOA, BEO, Dos. 4439, No: 332857, 17.01.1335; BOA, MV., Dos. 203, No: 35, 15.11.1334. Ayrıca yirmi iki maddelik kanun için bk. Şüheda ve Malûlîn-i Guzât-ı Evlâdiyenin Himayeleri Hakkında Kanun Layihası, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1331.

⁵ Himâye-i Etfâl Cemiyeti 6 Mart 1333 senesinde teşekkül eden Himâye-i Etfâl Cemiyeti'nin târihçesi ve 1338 senesindeki faaliyeti hakkında 1339 senesinde inikâd eden meclis-i umûmîye takdîm eylediği umûmî rapor ve bilanço, İstanbul: Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekası, 1339, s. 2.

bir örneği 2 Kasım 1920 tarihli Şehit zabitan ailelerine tahsis olunacak maaş hakkında kanun tasarısı⁶ ile şehit yetimlerinin himayesi, talim ve terbiyesiyle ilgilenilmiştir. Ancak çocuklarla ilgili en etkin çalışmalar 30 Haziran 1921'de Ankara'da Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti adıyla kurularak tüm yurttan teşkilatlanmaya başlar. Bu cemiyetin kimsesiz ve şehit çocuklarını Türkiye toplumuna yararlı bir insan olacak şekilde yetiştirmesinden dolayı 26 Kasım 1921 tarihli bakanlar kurulu kararnamesiyle kamu yararına çalışan derneklerden sayılır (BCA, 30.18.1.1, 4.39.3, 26.11.1921; Ankara Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamname-i Esasisi, 1337). Milli Mücadelenin ardından öksüz ve yetim kalan çocuklarla ilgilenecek daha çok kuruma ihtiyaç duyulması üzerine BMM İcra vekilleri heyetince 5 Aralık 1922'de "Dârüleytamlar Talimatnamesi" hazırlanarak Dârüleytamların usul ve idaresi hususları belirlenir (BCA, 30.18.1.1, 6.39.2, 05.12.1338). Bu kurumlar 1926'ya kadar kimsesiz ve yetim çocuklara hizmete devam eder. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamnamesi'nde amaç ve çalışma alanı açık olarak ortaya konulmuştur. Bu nizamnameye göre cemiyetin on üç yaşına kadar olan çocuklara hizmet vereceği belirtilmiştir. Bu kapsamda yatılı okul, hastane ve sanatoryum inşası, fakir ve hasta çocukların tedavisi, oyun alanları yapmak, özürlü çocukların bakımını sağlamak, çalışan kadınların çocukları için gündüz bakımevleri kurmak, fakir çocuklar için belli okullarda öğle yemeği vermek, doğum öncesi ve sonrası yapılması gerekenler konusunda yayın yapmak gibi amaca sahiptir (Okay, 1999, s. 72-88).

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti tarihi hakkında Makbule Sarıkaya'nın "Türkiye Himaye-i Etfâl Cemiyeti 1921-1935" başlığıyla hazırladığı doktora tezi başta olmak üzere birkaç tez ve cemiyetin vilayetlerdeki teşkilatlanmasıyla ilgili ise Mustafa Fırat Gül'ün "Türkiye Himaye-i Etfâl Cemiyeti Aksaray Şubesi" ve Günver Güneş'in "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Ödemiş'in Kimsesiz ve Yoksul Çocukları: Ödemiş Himâye-i Etfâl Cemiyeti'nin Faaliyetleri" başlıklı makaleler ve Cüneyd Okay'ın hazırladığı "Belgelerle Himaye-i Etfâl Cemiyeti 1917-1923" gibi birkaç kitapla sınırlıdır (Okay, 1999; Sarıkaya, 2005; Güneş, 2005; Gül, 2020). Cemiyetin Çorum şubesi hakkında daha önce çalışma yapılmamış olması bu çalışmanın hazırlanmasına vesile olmuştur. Bu makalenin amacı Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum şubesi başta olmak üzere kazalarda kurulan şubelerin çalışmalarının etraflı bir şekilde incelenmesidir. Bu araştırma yapılırken Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı ve Cumhuriyet Arşivlerinde cemiyetin Çorum şubesiyle ilgili belgelere ulaşılamaması çalışmanın sınırlılıkları arasındadır. Ancak bu sınırlılıklar incelediğimiz dönemde şehirde mevcut olan Çorum ve Fikret gazeteleri ile Gürbüz Türk Çocuğu ve Türk Çocuğu dergileri incelenerek aşılıma çalışılmıştır. Bu araştırma ileride yapılacak olan Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti ve şubeleriyle ilgili araştırmalara katkıda bulunması amacıyla yazılmıştır. Ancak incelediğimiz dönemde kimi zaman cemiyetle ilgili haberlerin gazetelere yansımaması nedeniyle bir boşluk oluşmasına da neden olmuştur.

1. Çorum'daki Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Şubelerinin Kongre ve İdare Heyetleri

Dr. Fuad Bey ve arkadaşlarının 1908'de Kırklareli'nde kurduğu Himâye-i Etfâl Cemiyeti, Balkan Savaşlarına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. 1917'de Himâye-i Etfâl Cemiyeti adıyla kurulan cemiyette şube sayısını arttıramadığı gibi faaliyetleri İstanbul'da sınırlı kalmıştır. Milli Mücadele döneminde şehit çocuklarına hizmet vermek amacıyla 30 Haziran 1921'de Ankara merkezli olup tüm yurttan ve yurt dışında şube açan Türkiye

⁶ BCA, 30.18.1.1, 1.18.6, 02.11.1920; Şehit olan subay ve askerlerin ailelerine yardım için Milli Müdafaa Vekaleti'nce bir kanun teklifi hazırlanması hakkındaki 2 Temmuz 1336 tarihli yazı için bk. BCA, 30.18.1.1, 1.5.15, 22.07.1920.

Himâye-i Etfâl Cemiyeti kurulur⁷. Cemiyetin yurt genelinde kurulan ilk şubelerinden birisi de 1924'ten itibaren faaliyetlerine başlayan Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum şubesidir. Cemiyet çalışmalarına dair bilgileri Çorum ve Fikret gazetesi gibi yerel basın üzerinden okuyucularına ulaştırmıştır. Bu haberlerden anlaşıldığı üzere Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi 1924 Ocak ayında vilayet merkezinde bulunan yetim, şehit ve gazi çocuklarının tespiti çalışmasına başlamıştır. Böylece cemiyet Sıhhiye Dairesi kâtibi aracılığıyla vilayetteki çocukları bir hafta içerisinde ve köylerdeki de bir ay içerisinde kaydetmeyi planlamıştır. Cemiyet, bu çalışmayı halka duyurmak amacıyla zaman zaman Çorum gazetesi aracılığıyla duyurular da yapmıştır (Çorum, No: 142, 16 Kânunusani 1340/Ocak 1924, s. 4). Ardından 1924 Ocak ayında Çorum'un Mecitözü kazasında Himâye-i Etfâl Cemiyeti Mecitözü şubesi Kadı Mehmet Efendi, Müdde-i Umumi Medeni Bey ve Hükûmet Tabibi Ali Bey'in teşvik ve gayretleriyle kurularak faaliyetlerine başlamıştır (Çorum, No: 142, 16 Kânunusani 1340/Ocak 1924, s. 4).

Çorum şubesinin, Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti 1921 Nizamnamesi'ne göre Ocak ayında, 1927 yılı nizamnamesine göre ise cemiyetin olağan ve olağanüstü kongrelerini mart ayında yapılması esasına uygun yaptığı anlaşılmaktadır (Ankara Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamname-i Esasisi, 1337, s. 23; Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamname-i Esasisi, 1927, s. 9). Ancak Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi'nin olağanüstü kongrelerin ise farklı aylarda yapıldığını görmekteyiz. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi'nin tespit edilen ilk kongresi 1924 Mart'ında belediye binasında yapılmış ve bu kongrede yeni idare heyeti seçilmiştir. Kongrelerde cemiyet başkanlığına ve yönetimine seçilecek kişilerin cemiyete faydalı olabilecek kişiler olmasına dikkat edilmiştir (BCA, 490.1.0.0, 1.2.15, 12.01.1929). Böylece Çorum Vali Vekili Ahmet Cevdet Bey⁸ başkanlığında yapılan kongrede Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesinin İdare Heyeti şu şekilde teşekkül etmiştir (Çorum, No: 151, 19 Mart 340/1924, s. 2)

Görev	İsmi
Reis	Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Müdürü Dr. Hamit Şakir Bey
Kâtip	Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Kâtibi Remzi Efendi
Aza	Jandarma Bölük Kumandanı Yüzbaşı Lütfi Bey
Aza	Madenzade İhsan Bey

Tablo 1: 1924 Yılı Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesinin İdare Heyeti

Kaynak: Çorum, No: 151, 19 Mart 340/1924, s. 2

⁷ Himâye-i Etfâl Cemiyeti, 1909 Cemiyetler kanununa göre göre: Cemiyet eşhas-ı müteaddide tarafından malumat veya mesailerini suret-i daimede bi't-tevhid mukaseme-i ribhten gayri bir maksatla teşkil edilen heyettir (Madde 1). Cemiyet teşkili evvelce ruhsat istihsaline menut değildir. Şu kadar ki teessüsünü müteakip altıncı maddeye tevfikan behemahâl hükûmete ihbar edilmesi lazımdır (Madde 2). Ahkâm-ı kavanine ve adap-ı umumiye mugayir bir esası gayrı meşrua veya asayiş-i memleket ve tamamıyet-i mülkiye-i devleti ihlal ve şekl-i hazır-ı hükûmeti tağyir ve anasır-ı muhtelif-i Osmanıye'yi siyaseten tefrik maksadına müstenit olmak üzere cemiyetler teşkili caiz değildir (Madde 3). Kavmiyet ve cinsiyet esas ve unvanlarıyla siyasi cemiyetler teşkili memnudur (Madde 4). Bu maddelerden anlaşıldığı üzere dernek kurmak için önceden izin alınması gerekmiyor ancak kurulduktan sonra hükûmete bildirilmesi gerekiyordu. Cemiyetler Osmanlı Devleti bütünlüğünü bozacak derneklerin kurulması engellenmiştir. Ayrıca kavmiyet ve cinsiyet isimleriyle de dernek kurulması yasaklanmıştır. ("Cemiyetler Kanunu", Numro: 121, 3 Ağustos 1325, Düstur, Cilt: 1, Tertib-i Sani, 1329, s. 604-608; Basri, 1341, s. 58; Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyetinin Şubeleri için bk. Gürbüz Türk Çocuğu, Sayı: 1, Teşrinievvel 1926, s. 19-20; Sarıkaya, 2005, s. 26; Acar, 2005, s. 9-10; Ankara Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamname-i Esasisi, 1337; Akın, 2000, s. 108).

⁸ Ahmet Cevdet Bey, 15.12.1923-14.06.1926 tarihleri arasında Çorum valiliği görevinde bulunmuştur. Bk. Cumhuriyetin 15. Yılında Çorum, 1938, s. 16.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesinin İdare Heyeti'nin çoğunluğunun şehirdeki kamu görevlilerinden oluştuğu anlaşılmaktadır. Ayrıca şubenin reisi olarak Çorum Sıhhiye ve Muaveneti İctimaiye Müdürü Dr. Hamit Şakir Bey'in seçilmesi ardından cemiyetin müstakil bir binası olmadığından Çorum Sıhhiye binasının aynı zamanda cemiyetin merkezi olarak kullanıldığını görmekteyiz (Çorum, No: 152, 26 Mart 340/1924, s. 4).

1924 Temmuz'unda Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamnamesi gereğince Çorum Şubesi olağanüstü yıllık kongresini yapmıştır. Kongreye Mecitözü Şubesi adına Heyeti İdare üyesi Çorum Valisi ve Sungurlu Şubesinden de katılım olmuştur (Çorum, No: 166, 9 Temmuz 340/1924, s. 3). Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi 1925'teki kongresini ise Mayıs ayı içerisinde belediye salonunda gerçekleştirmiştir. Vali Ahmet Cevdet Bey, Çorum Mebusu İsmet Bey ve Dr. Mustafa Beylerin katılımıyla yapılan kongreye katılımın az olduğu Çorum gazetesine yansıyan haberlerden anlaşılmaktadır. Kongre, cemiyetin Reisi Dr. Hamit Şakir Bey tarafından bir yıllık faaliyet ve gelir gider hesap raporu okunmasıyla başlamıştır. Ardından yapılan gizli oylamayla yeni idare heyeti oluşturulmuştur. Seçimin ardından oluşan yeni idare heyeti şöyledir (Çorum, No: 210, 13 Mayıs 341/1925, s. 3; Çorum, No: 211, 20 Mayıs 341/1925, s. 3):

Görev	İsmi
Reis	Dr. Hamit Şakir Bey
Kâtip	Belediye Reisi Hasan Efendi
Veznedar	Maarif Müdürü Tevfik Bey
Aza	Sertabip Memduh Bey
Aza	Leyli Köy Mektebi Müdürü Mehmet Lütfi Bey
Aza	Kavukçuzade Rifat Bey

Tablo 2: 1925 Yılı Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesinin İdare Heyeti

Kaynak: Çorum, No: 210, 13 Mayıs 341/1925, s. 3;

Çorum, No: 211, 20 Mayıs 341/1925, s. 3

Çorum şubesinin 1925 yılı idare heyetine baktığımızda Dr. Hamit Şakir Bey'in yeniden reisliğe seçildiğini ve idare heyetinin yine çoğunlukla kamu çalışanı olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca bu yıl şubenin idare heyetinin sayısında artış olduğunu da görmekteyiz. 1925 Mayıs'ında Çorum'un Sungurlu kazasında da Himâye-i Etfâl Cemiyeti şubesi kurulmuştur. Çorum gazetesinin 20 Mayıs 1925 tarihli sayısında verilen bilgilere göre idare heyeti şöyledir (Çorum, No: 211, 20 Mayıs 341/1925, s. 3):

Görev	İsmi
Reis	Belediye Reisi Bahaeddin Efendi
Kâtip	Muallim İbrahim Hilmi Efendi
Veznedar	Numune Müdürü Ali Ulvi Efendi
Aza	Emir Alizade Mustafa Efendi
Aza	Hüseyin Ağazade Hacı Sadık Efendi
Aza	Emir Alizade Ali Efendi
Aza	Evliyazade Bekir Efendi
Aza	Tüccardan Durmuş Efendi
Aza	Bölükbaşızade Mehmet Efendi

Tablo 3: 1925 Yılı Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Sungurlu Şubesinin İdare Heyeti.

Kaynak: Çorum, No: 211, 20 Mayıs 341/1925, s. 3

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere Sungurlu şubesinin idare heyetinde yerel yöneticilerden daha çok eşraftan kişilerin çoğunlukta bulunduğu görülmektedir.

1927 yılında yapılan Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamnamesi gereğince Çorum Şubesi olağan yıllık kongresini yapmıştır. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi kongresini Türk Ocağı salonunda yapmıştır. Çorum Sıhhiye Müdürü Dr. Hamid Şakir Bey'in başkanlığında altında müzakere ve seçim yapılan kongre tamamlanmıştır. Böylece kongrede cemiyetin 1927 yılı idare heyeti başkanlığına Dr. Pertev Bey seçilmiştir. Kongrede ayrıca cemiyet tarafından Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyetinin faaliyetleri ve özellikle 30 öğrencinin iase ve eğitimleriyle ilgili görüşme yapılmıştır. Fikret gazetesi de bu haberinde yeni idare heyetine başarılar dilemesinin ardından halkında bu cemiyete elden geldiği kadar yardımda bulunmasını rica etmiştir (Fikret, 9 Haziran 1927, Sayı: 58, s. 1). 1928 yılında yapılan kongreyle Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti İskilip Şubesi idare heyeti ş (Türk Çocuğu, Sayı: 20, Mayıs 1928, s. 4):

Görev	İsmi
Reis	Binbaşı Tahsin Bey
Aza	Başmuallim Tahir Necati Bey
Veznedar	Veznedar Muallim İsmail Bey
Aza	Jandarma kumandanı Faik Bey
Aza	Baytar Şükrü Şakir Bey

Tablo 4: 1928 Yılı Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti İskilip Şubesinin İdare Heyeti

Kaynak: Türk Çocuğu, Sayı: 20, Mayıs 1928, s. 4

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti'ne memurların katılım göstermesinde bir mahzur olmadığını resmi makamlarca bildirilmesi cemiyetin idare heyetlerinde memurların yoğun katılım göstermesini sağlamıştır (BCA, 51.0.0.0, 14.122.5, 02.02.1928). Yukarıdaki tablodan da anlaşıldığı üzere İskilip şubesinin idare heyetinin tamamının memurlardan oluşması bunun güzel bir örneğidir. 5 Eylül 1929 tarihinde saat 14.00'da Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesinin yıllık kongresi Türk Ocağı salonunda yapılmıştır (Çorum, No: 468, 4 Eylül 1929, s. 1). Bu kongre sonucunda Çorum Şubesinin İdare Heyeti şu şekilde teşekkül etmiştir (Çorum, No: 469, 11 Eylül 1929, s. 1):

Görev	İsmi
Reis	Doktor Pertev Bey
Aza	Velipaşaoğlu Şevket Bey
Veznedar	Muhasebe-i Hususiye Müdürü Reşat Bey
Aza	Evkaf Müdürü Süleyman
Aza	Sücaettinoğlu Salim Bey
Aza	Baytar Müdürü Murat Bey
Aza	Orta Mektep Müdür Muavini Mahmut Rakıp Bey
Aza	Belediye Muhasibi İsmail Şevki Bey
Aza	Gazipaşa Başmuallimi Mahir Bey
Aza	Mehmet Rauf Bey

Aza	İnkılap Başmuallimi Mahir Bey
Aza	Eczacı Mazlum Bey
Aza	Matbaa Müdürü M. Hilmi Bey
Aza	Davudoğlu Şevket Bey
Aza	Meroğlu Eşref Bey

Tablo 5: 1929 Yılı Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesinin İdare Heyeti

Kaynak: Çorum, No: 469, 11 Eylül 1929, s. 1

Çorum şubesinin 1929 yılındaki idare heyetinin de diğer yıllarda olduğu gibi şehrin ileri gelen kamu görevlilerinden oluştuğunu görmekteyiz. Ayrıca diğer yıllara göre Çorum şubesinin idare heyetinin üç kat fazlaştığını ve bu durum halkın cemiyete ilgisini arttırdığını göstermektedir.

1.1. Çorum ve Kazalardaki Şubelerin Gelir Kaynakları

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamnamesi'nde belirtildiği üzere cemiyetin gelirleri arasında üyelere alınan aidat, vasiyet, hibe yoluyla bağış, hükûmetin, vakıfların, belediyenin ve diğer kişilerin vereceği tahsisat, menkul ve gayri menkulenin gelirleri, sergi, müsamere, konferans, çiçek satışı, yarışlar, şefkat pulları, rozet satışı, piyango geliri, zekât ve sadaka gibi çeşitli gelirleri bulunmaktadır.⁹ Bunların yanında 1922'de Himâye-i Etfâl Cemiyetine gelir sağlamak amacıyla posta pulu satışı da kabul edilir (BCA, 30.18.1.1., 4.46.17, 01.02.1922; BCA, 30.10.0.0, 178.232.2, 20.02.1922). Ayrıca zekât, fitre ve kurban derilerinden elde edilen gelirin bir kısmının da cemiyete verilmesi hükûmet tarafından kararlaştırılmıştır (BCA, 51.0.0, 13. 114. 25, 13.04.1925; BCA, 51.0.0, 2.6.20, 08.02.1927). Böylece cemiyet dini bayramlarda özellikle kurban bayramlarında derilerin toplanması için çalışmalarında bulunmuş ve şubeler de bu şekilde gelir elde edebilmişlerdir. Bu amaçla halkın kurban derilerini Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyetine vermelerini teşvik için gazetelere ilanlar verilmiştir. Bu ilanlarda Kurban derilerinin gelirlerinin şehit çocuklarına harcanacağı da belirtilmiştir (Çorum, Sayı: 166, 9 Temmuz 340/1924, s. 3). Ayrıca hükûmetin müftülöklere gönderdiği tebliğle Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyetine ellerinden gelen yardımı göstermeleri de istenmiştir (BCA, 51.0.0.0, 13.112.19, 26.02.1928).

Çorum ve kazalarındaki Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti şubelerinin önemli gelir kaynağının yapılan bağışlar olduğunu görmekteyiz. Bu bağlamda 1924 Ocak'ında açılan Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Mecitözü Şubesine üye olanların yıllık taahhüt ettikleri para miktarı şöyledir (Çorum, No: 142, 16 Kânunusani 1340/Ocak 1924, s. 4):

İsmi	Miktarı (Kuruş)
Kadı Mehmet Hulusi Efendi	250
Hâkim Nuri Bey	100
Müdde-i Umumi Medeni Bey	200
Malmüdürü Mehmet Hamdi Bey	200
Doktor Ali Bey	250
Jandarma Komutanı Sadık Bey	200
Muhasebe-i Hususiye memuru Reşit Efendi	200
Tahrirat kâtibi Nuri Efendi	100
Tapu Memuru Haşim Efendi	300

⁹ Ankara Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamname-i Esasisi için bk. Ankara Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamname-i Esasisi, 1337, s. 26; Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamname-i Esasisi, 1927, s. 18. Hükûmet tarafından yapılan yardım için bk. BCA, 30.18.1.2, 28.39.8, 17.05.1932; BCA, 30.18.1.2, 30.54.7, 19.07.1932.

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi (1924-1930)

Varidat kâtibi Necmeddin Efendi	100
Telgraf Müdürü Şükrü Efendi	100
Düyunu Umumiye Memuru Mümin	100
Sandık emini Rifat Efendi	100
Müstantik Yusuf Bahri Efendi	100
Mahkeme Başkâtibi Fethi Efendi	100
Eytam Müdürü Hafız Mehmet Efendi	100
Eşraftan Hacı Kolağası zade Mehmet Rıza Efendi	100
Tüccar Vanlızade Mehmet Asaf Efendi	100
Tüccar Hüsnü Efendi Eşraftan Hisarkavak karyeli Süleyman Efendi	100
Meclisi Umumi Azasından Veli Bey	500
Toplam	3400

Tablo 6: 1924 Yılı Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi Üye Bağış Miktarı

Kaynak: Çorum, No: 142, 16 Kânunusani 1340/Ocak 1924, s. 4

Bu tablodan anlaşıldığı üzere Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Mecitözü Şubesine çoğunlukla kadı, hâkim, doktor, müdür, kâtip ve jandarma gibi birçok farklı meslek grubundan olan memurların aza olduğu görülmektedir. Bunların yanında birkaç tüccarda cemiyete üye olarak aidat vermiştir. Bu dönemde Çorum'da toz şeker 60 kuruşa, sığır eti 20 kuruşa ve domatesin 4 kuruşa satıldığını (Çorum, No: 129, 17 Teşrinievvel 1339, s. 4; Çorum, 171 sayı, 13 Ağustos 340, 1924, s. 4) dikkate aldığımızda 1924 Ocak'ında cemiyete yapılan 3400 kuruşluk yardım miktarının önemli bir katkısı olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Mecitözü Şubesinin 1924 Şubat ayı başında ise topladığı bağış miktarı geçen aydan daha fazladır. Şubeye şubat ayında bağış yapanlar ve miktarı şöyledir (Çorum, No: 145, 6 Şubat 340/1924, s. 4):

İsmi	Miktarı (Kuruş)
Kaymakam Vekili Recep Bey	300
Şube Reisi Hüseyin Hüsnü Bey	300
Şube Muamelat Memuru Mehmet Ali Bey	250
Belediye Reisi Hüseyin Ağa	200
Şube Hesap Memuru Emin Efendi	100
Eşraftan Pirzade İbrahim Bey	250
Eşraftan Veli Beyzade Halil Bey	100
Eşraftan Şeyh Alizade Mehmet Nazif Efendi	100
Nüfus Memuru Hakkı Efendi	150
Merkez Tahsildarı Ahmet Efendi	100
Halıcızade Cemal Efendi	100
Tüccardan Şaban Efendi	100
Tüccardan Hacı Ömer Efendi	100
Hisarkavak Karyeli Bekir Efendi	100
Geçen Haftanın toplamı	3400
Genel Toplam	5650

Tablo 7: 1924 Yılı Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi Bağış Miktarı

Kaynak: Çorum, No: 145, 6 Şubat 340/1924, s. 4

Yukarıdaki tabloya baktığımızda Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Mecitözü Şubesine yapılan yardımların çoğunun yine kamu görevlileri ve tüccarlar tarafından yapıldığını görmekteyiz. Şubenin şubat ayında geçen aydan 2000 kuruş daha fazla bağış aldığını görmekteyiz. Bu tarihte Çorum'da sığır eti 20 kuruşa ve domatesin 4 kuruşa satıldığını (Çorum, No: 129, 17 Teşrinievvel 1339, s. 4; Çorum, No: 171, 13 Ağustos 1340/1924, s. 4) dikkate aldığımızda 1924 Şubat'ında cemiyete yapılan 5650 kuruşluk yardım miktarı bir önceki aydan daha fazla olmakla beraber çocuklara yapılacak yardımlara önemli bir katkısı olmuştur. 1924 Şubat'ında ayrıca Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Merkezi tarafından Çorum'daki şehit çocuklarına dağıtılmak üzere 500 lira elbise yardımı gönderilmiştir (Çorum, No: 150, 21 Mart 340/1924, s. 1). Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesine yapılan bu yardımlar Çorum gazetesinde sıklıkla yayınlanan konular arasındadır. Örneğin 16 Nisan 1924 tarihli nüshasında cemiyete yardım yapanlara teşekkür edilmiştir. Bu haberde Çorum eşrafından Veliyüddin Paşazade Şevket Beyefendi'nin kimsesiz çocukların ihtiyacına harcanmak üzere 20 lira bağışta bulunduğu da yazılmıştır (Çorum, No: 155, 16 Nisan 340/1924, s. 4).

Cemiyetin gelirleri arasında müsamere ve temsil düzenlenmesi etkinlikleri de bulunmaktadır. Örneğin 21 Nisan 1924 akşamında Türk Ocağı Çorum Şubesi Futbol Kulübü üyeleri tarafından Pamuk Hanı karşısında Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi yararına bir müsamere düzenlenmiştir. Müsamerenin gelirlerinin cemiyet aracılığıyla şehit, yetim ve ihtiyaç sahipleri yararına harcanması amaçlanmıştır. 21 Nisan'da düzenlenecek bu müsamerenin Çorum gazetesindeki duyurusunda halkın bu hayırlı müsamereye yoğun katılım göstereceği yazılmıştır. Bu müsamerede birçok temsil sahnelenmiştir. Bu temsiller arasında İntibah ve Azm-i Milli den bazı temsiller başta olmak üzere şunlar sahnelenir: Zindanda Albayrak- Yahut Yaklaşan Zafer, İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali, Kuvayı Milliye: Aydın Civarında Zeybekler, Son Taarruz Hacı Anesti Karargâhında, Bursa'nın İstirdadı: İbretâmiz ve hazin bir tablodur eserleri yer alır (Çorum, No: 155, 16 Nisan 340/1924, s. 4).

1924 Eylül'ünde ise Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi yararına at koşusu ve güreş müsabakaları düzenlenmiştir. Güreşlere katılım çok olduğundan bu karşılaşmaların 21 Eylül 1924'te Çorum kışlası içerisinde yapılması kararlaştırılmıştır. Her iki müsabakayı idare etmek için otuz kişilik bir idare heyeti oluşturulmasına karşın yoğun katılım nedeniyle karışıklık olduğu Çorum gazetesinin haberinden anlaşılmaktadır. Güreş müsabakası saat altıda başlamış ve güreşçiler arasında ayak tabir olunan ilk kısma birçok pehlivan katılmıştır. Bu kısımda Gözübüyüköğlü Kışla Karyesinden Ömeroğlu İsmail Pehlivan birinci olmuştur. İkinci kısımda yani orta sıklette on pehlivan güreşmiş ancak galibiyetin kimde olduğu ihtilaf yüzünden belirlenememiştir. Ardından Hüseyin Pehlivan'la güreşen olmadığından galibiyetin onda kaldığı ilan edilmiştir. Üçüncü kısımda yani başpehlivanların sıralamasında da birçok anlaşmazlık çıkmıştır. Bu sonuçlar üzerine 23 Eylül 1924'te Çorum belediyesinde toplanan güreş idare heyeti müsabakadaki sıralamayı hâlledeyince de ödülün pehlivanlar arasında eşit olarak paylaşılmasına karar verilmiştir (Çorum, No: 166, 9 Temmuz 340/1924, s. 3).

24 Eylül 1924'te hastane civarında yapılan Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi yararına yapılan at koşusunda da güreşlerde olduğu gibi düzensizlik görülmüştür. Koşuların birinci kısmı 3000 metre olup ödülü 80 lira idi. Bu koşuya altı at katılarak birinciliği Çorum'un Hamamözü köyünden Cankitoğlu Ahmet'in atı, ikinciliği Sungurlu'nun Saraycık köyünden Adil Bey'in atı kazanmıştır. İkinci kısım at koşusu 1500 metre olup ödülü 25 liradır. Bu yarışta Jandarma süvarilerinden üç at katılmış Kıdemli Başçavuş Mahir Efendinin atı birinciliği kazanmıştır. Üçüncü kısım at yarışı 4500 metre olup, ödülü birinciye 120 lira, ikinciye 60 lira idi. Bu yarışmaya da yedi at katılarak birinciliği Mahmudiye Karahisar'ından Osman Ağa'nın (doru) atı birinci, Sungurlulu Adil Bey'in

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi (1924-1930)

(Yıldırım) ismindeki atı ikinciliği kazanmıştır. Dördüncü kısım at yarışı 6000 metre olup ödülü birinciye 150 lira, ikinciye 75 liraydı. Bu müsabakaya da yedi at katılmış olup birinciliği Sungurlunun Saraycık köyünden Adil Bey'in Derviş ismindeki Doru atı birinci, İhsu kazasının Sultan köyünden Özbek Ali oğlu Mehmet Ağa'nın Kır atı ikinci olur. Adil Bey'in atı bir de gümüş madalya kazanmıştır (Çorum, No: 166, 9 Temmuz 340/1924, s. 3). 1924 Ekiminde Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi havalanın soğumaya başlamasından dolayı kimsesizlerin ve şehit çocuklarının ihtiyaçlarını gidermek ve kışlık elbise temini için çalışmaya başlamıştır. Bu amaçla Hâkimiyeti Milliye Bayramı'nda yardım toplanmaya başlanmıştır. Ayrıca yapılan yardımlar Çorum gazetesinde yayımlanarak halkın da bu yardıma teşvik edilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bu vesileyle Çorum şubesine bağışta bulunan Çorumlu hayırseverler ve yaptıkları bağış miktarları şu şekildedir (Çorum, No: 180, 15 Teşrinievvel 340/Ekim1924, s. 4):

İsim	Miktar (Kuruş)	İsim	Miktar (Kuruş)
Vali Ahmet Cevdet Bey	500	Mektep Müdürü Vehbi Bey	500
Hesap komisyonu reisi Tahsin Bey	500	Veliyüddün Paşazade Şevket Bey	1000
Müftü Mehmet Nazif Efendi	500	Reji Müdürü Ahmet Bey	300
Mahkeme-i Asliye Reisi Saim Bey	300	Düyun-u Umumiye Memuru Faik Bey	300
Mahkeme-i Asliye azası Galip Efendi	300	Tahrirat Müdürü Rüştü Bey	200
Müddeiumumi Saim Bey	300	Operatör Akif Tevfik Bey	250
Jandarma Kumandanı Bey	300	Şube Reisi Sabri Bey	500
/	200	Matbaa Müdürü Rafet Bey	300
Muhasebeci Bey	300	Şeyh Hilmi Efendi	200
İskan Müdürü Mehmet Ali Bey	300	Doktor Reşit Bey	100
Muallim Behram Lütfi	300	Doktor Pertev Bey	300
Ziraat Mektebi Müdürü Vasfi Bey	300	Sihhiye Müdürü Hamit Şakir Bey	300
Fransızca Muallimi Necip Bey	100	Veliyüddün Paşazade Nuri Bey	500
Muhasebeyi Hususiye Müdürü Reşat Efendi	300	Battalzade Mehmet Efendi	300
Baytar Müdürü Murat Bey	100	Köy Mektebi Heyeti Talimiyesi	500
Kalelizade Ziya Efendi	250		
Genel Toplam		10.800 Kuruş	

Tablo 8: 1924 Yılı Ekim Ayı Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi Bağış Miktarı

Kaynak: Çorum, No: 180, 15 Teşrinievvel 340/Ekim1924, s. 4

Bu tabloda görüldüğü üzere Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesine yardımda bulunanların hemen hemen hepsinin farklı meslek gruplarından oluşan devlet görevlisi memurlardan olduğu göze çarpmaktadır. Bu dönemde Çorum'da toz şekerin 60 kuruşa, sığır etinin 20 kuruşa ve domatesin 4 kuruşa satıldığını (Çorum, No: 129, 17 Teşrinievvel 1339, s. 4; Çorum, Sayı: 171, 13 Ağustos 1340, 1924, s. 4) dikkate aldığımızda 1924 Ekim'inde cemiyete yapılan 10.800 kuruşluk yardım miktarının çocuklara yapılacak yardımlara önemli bir katkısı olacağını söyleyebiliriz.

1930 yılı başlarında Çorum'da bulunan Sahne-i İntibah Heyeti temsiliyesi tarafından sinema salonunda Perşembe ve Cuma akşamları Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi yararına iki müsamere yapmıştır (Çorum, No: 487, 15 İkincikanun 1930, s. 2). Bu dönemde cemiyet gelirlerini çeşitlendirerek telgraf kâğıtları ve posta kartlarından elde edilen gelirler de eklemiştir. Bu gelirleri arttırmak için cemiyet gazetelere verdiği reklamlarla halkın özel günlerde bunları satın alması teşvik edilmiştir (Çorum, No: 493, 26 Şubat 1930, s. 4). 1930 Mart'ında Çorum şubesinin gelirlerini arttırması için sinema salonu tahsis edilmiştir. Bu salonda yapılacak etkinliklerde elde edilen gelirlerle ihtiyaç sahibi çocuklara harcanmıştır. Sinema salonunda bulunan piyanoyu tamir ettiren Yüzbaşı Ferit Beye cemiyet tarafından Çorum gazetesi aracılığıyla teşekkür edilmiştir (Çorum, No: 495, 19 Mart 1930, s. 3).

1.2. Çorum ve Kazalardaki Şubelerin Çocuklara Yardım Faaliyetleri

Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamnamesi'nde yer alan "Himâye-i Etfâl Cemiyetinin Maksadı" başlıklı bölümünde belirtildiği üzere on iki yaşına kadarki çocukların hayat ve hukukunu himaye etmek için çalışan Çorum şubesi bu konuda bazı çalışmaları hayata geçirmiştir. Bu kapsamla fakir ve hasta çocuklara yardım, fakir çocuklara gıda ve eşya yardımı, mekteplerdeki fakir çocuklara gıda ve eşya, doğumlarda ailelere yardım, şehit ve gazi çocuklarını himaye ve terbiyesi, kürtaja karşı halka gerekli bilgilerin verilmesi, çocuk ölümlerini önlemeye çalışma gibi faaliyetlerde de bulunmuştur (Ankara Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamname-i Esasisi, 1337, s. 4-5; Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamname-i Esasisi, 1927, s. 3-6). Örneğin çocukların iyi ahlak ile yetişmeleri konusunda Çorum gazetesinin 21 Mart 1924 tarihli nüshasında yer alan "Küçük Serseriler" başlıklı yazısı dikkate değerdir. Yazıda Çorum çarşısında ve mahalle aralarında dilencilik yapan ve davranışlarıyla halkı rahatsız eden birçok çocuk olduğu konusu gündeme getirilerek "Himâye-i Etfâl Cemiyetinin Çorum'da da şubesinin olmasına karşın şubenin bugüne kadar henüz ayrı bir binasının olmadığı gibi maalesef ufak bir icraatına da şahit değiliz." eleştirisi yapıldığı ve "Cemiyet yarının büyükleri olan bugünkü tehlikeyi her hâlde ıslaha himmet etmeli. Zira ihmal en büyük günah, en mühim noksanlıktır..." şeklinde eleştirildiği görülmektedir. Yazının sonunda ayrıca belediyenin de zabıtalari aracılığıyla üzerine düşeni yapması gerektiği eklenmiştir (Çorum, No: 150, 21 Mart 340/1924, s. 1). Haberde çocuk himayesinde temel görevin cemiyetin üzerinde görüldüğü, ancak meselenin toplumsal boyutlarıyla da ele alındığı yani kurumlar kadar milletin de çocuk himayesindeki rolü üzerine dikkat çekilmek istendiği anlaşılmaktadır.

Çorum şubesi 1924 yılı kongresi ardından 19 Mart 1924 ve 26 Mart 1924 tarihli Çorum gazetesi nüshalarında halkı cemiyete yardıma teşvik etmek amacıyla "Himaye-i Etfâle Yardım Vatani Milli Borcumuzdur" başlıklı yazıda şunlar ifade edilmiştir (Çorum, No: 151, 19 Mart 340/1924, s. 2; Çorum, No: 152, 26 Mart 340/1924, s. 4):

"Memleketimizin kimsesiz yetim yavrularına ve mini mini bebeklerine karşı bir valide şefkati ve muhabbeti ile kollarını açarak onların gözyaşlarını silen, hayatlarını koruyan ve vatana yararlı evlatlar olmasına çalışan Himâye-i Etfâl Cemiyetine; kutsi ve ulvi gayesini temin için herkesin yardım etmesi vatani ve milli bir vazifedir. Her şefkatli ve hamiyetli vatandaşın bu vazifeyi ihmal etmemesi ve senede bir lira vermek suretiyle bu muhterem ve aziz cemiyete aza kaydolunması bilhassa temenni olunur."

26 Mart 1924 tarihli Çorum gazetesinde yapılan duyuruyla Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesinin yetim ve şehit ihtiyaç sahibi çocuklar için yüz takım elbise diktirmek için ihale düzenleneceği belirtilmiştir. Bu sebeple şehirdeki terzi ve kumaş tüccarlarının Nisan'ın üçüncü Perşembe günü saat sekiz-dokuz arasında sıhhiye binasında

bulunan cemiyet merkezine müracaat etmeleri bildirilmiştir (Çorum, No: 152, 26 Mart 340/1924, s. 4).

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamnamesi'nde yer alan "Himâye-i Etfâl Cemiyetinin Maksadı" başlıklı bölümünde belirtildiği üzere cemiyetin kuruluş amacı çocukların sağlığını temin, hayat ve hukukunu himaye etmek amacıyla birçok faaliyette bulunabilmektedirler. Çorum Şubesi de çocuk dispanserleri açmak, misafirhanelerle yetim yuvaları tesisi, süt dağıtımı, fakir ve hasta çocuklara yardım, doğumlarda ailelere yardım, kürtaja karşı halka gerekli duyuru yapılması ve çocuk ölümlerini önlemeye çalışma gibi halk sağlığı konularında da yardımda bulunmuştur (Ankara Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamname-i Esasisi, 1337, s. 4-5; Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamname-i Esasisi, 1927, s. 3-6). Bu amaçla Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesinin yaptığı halk sağlığı faaliyetlerinden birisi de fakir çocuklara ve annelerine ilaç temini yapmak ve muayene etmektir. Bu amaçla cemiyet Çorum Cami-i Kebir karşısında açtığı muayenede doktorlar tarafından sabah ve akşamları olmak üzere muayene başlatılmıştır. Bu çalışma cemiyetin şube reisi Dr. Hamit Şakir Bey tarafından 11 Haziran 1924 tarihli Çorum gazetesine verilen ilanla halka duyurulmuştur (Çorum, No: 162, 11 Haziran 340/1924, s. 3).

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum şubesinin açtığı muayenehanenin haftalık sabah-akşam çalışma çizelgesi şöyledir (Çorum, No: 164, 25 Haziran 340/1924, s. 4):

Gün	Sabah	Akşam	Poliklinik
Cumartesi	Doktor Reşit Bey	Doktor Tevfik Bey	Dâhili ve tahlil
Pazar	Doktor Hamit Bey	Doktor Hamit Bey	Göz hastalıkları
Pazartesi	Doktor Akif Bey	Doktor Memduh Bey	Cerrahi ve harici hastalıklar
Salı	Doktor Hamit Bey	Doktor Hamit Bey	Kulak, boğaz hastalıkları
Çarşamba	Doktor Reşit Bey	Doktor Tevfik Bey	Dâhili ve tahlil
Perşembe	Doktor Akif Bey	Doktor Memduh Bey	Cerrahi ve kadın hastalıklar

Tablo 9: 1924 Yılında Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesinin Muayenehane Programı

Kaynak: Çorum, No: 164, 25 Haziran 340/1924, s. 4

Çorum Cami-i Kebir karşısındaki Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesinin açtığı muayenehanede her gün öğleden sonra birden üçe kadar, akşamları da dokuzdan on bire kadar fakir çocuklar ve anneleri ücretsiz muayene edilmiş ve onlara ücretsiz ilaç verilmiştir (Çorum, No: 164, 25 Haziran 340/1924, s. 4).

1924 Haziranı'nda Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Genel Merkezi tarafından Çorum Şubesine halkın sıtmayla mücadelesinde kullanılmak üzere 900 gram kinin gönderilmiştir. Bu kininler Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi muayenehanesinde ihtiyaç sahiplerine ücretsiz olarak dağıtılmıştır (Çorum, No: 164, 25 Haziran 340/1924, s. 4).

1924 Ekimi'nde Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi havaların soğumaya başlamasından dolayı kimsesizlerin ve şehit çocuklarının ihtiyaçlarını gidermek ve kışlık elbise temini için çalışma içerisine girmiştir. Bu amaçla Hâkimiyeti Milliye Bayramı'nda yardım toplamaya başlanmıştır. Ayrıca yapılan yardımları Çorum gazetesinde yayımlayarak halkında bu yardıma katkıda bulunması sağlanmaya çalışılmıştır (Çorum, No: 180, 15 Teşrinievvel 340/Ekim 1924, s. 4). Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesinin yardım faaliyetlerine halkın büyük ölçüde teveccüh göstermesi üzerine birçok kimsesiz ve şehit çocuğunun ihtiyacını karşılamıştır. Bu amaçla toplanan yardımlarla 1924 Ekimi'nde 8 çocuğa çamaşır, kundak ve süt ihtiyacı olan 10 çocuğa günlük yarım kilo süt

dağıtılmıştır. Ayrıca bir aylıktan beş yaşına kadar olan bebeklere iç çamaşırı, pamuklu atlet ve entari yaptırılmıştır. Bunların yanında 45 okul öğrencisine birer takım elbise ve 100 çocuğa da gömlek ve pamuklu atlet yaptırılarak dağıtılmıştır (Çorum, No: 181, 22 Teşrinievvel 340/Ekim 1924, s. 3; Çorum, No: 182, 29 Teşrinievvel 340/Ekim 1924, s. 4).

1924 Aralık'ında cemiyetin Çorum halkından aldığı büyük maddi yardımla kimsesizleri, şehit ve gazi çocuklarını soğuk kış günlerinden korumak amacıyla giysi yardımlarını sürdürmüştür. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi yardım yapılacak çocukların tespiti konusunda mahalle muhtarlarından yardım da almıştır. Ayrıca Çorum gazetesinde yayımlanan duyuruyla mahallelerdeki şehit, yetim ve yardıma muhtaç çocukların velilerinin muhtarlardan alacakları belgelerle Çorum sıhhiye dairesindeki cemiyet şubesine başvurmaları istenmiştir (Çorum, No: 187, 03 Kânunuevvel 340/Aralık 1924, s. 4). Bu çalışmaların ardından mektep öğretmenlerinin Çorum gazetesi aracılığıyla cemiyete yazdıkları açık mektupla mektep talebelerine de yardım yapılması istenir. Bunun üzerine cemiyet Çorum'daki kız mekteplerine giden 25 öğrenciye ve erkek mekteplerindeki 50 öğrenciye de elbise yaptırmıştır. Bu yardımın ihtiyacı olanlara ulaşması için muhtarların isimleri ilk mektep öğretmenleriyle uzlaşarak bir liste hazırlaması hususuna da vurgu yapılmıştır (Çorum, No: 185, 19 Teşrinisani 340/Kasım 1924, s. 4). Çorum Maarif Müdürlüğü 24 Aralık 1924 tarihli Çorum gazetesinde Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesine öğrencilere yapmış olduğu yardımdan dolayı teşekkür yazısı yayımlanmıştır. Bu yazıdan anlaşıldığı üzere cemiyetin şehirdeki ilk mekteplerde okuyan öksüz ve yetimlere ayrıca 300 defter, 180 kurşun kalem, 224 silgi, 5 top yazı kâğıdı ve 3 top eliş kâğıdı bağışta bulunduğu da anlaşılmaktadır (Çorum, No: 190, 24 Kânunuevvel 340/Aralık 1924, s. 3).

22 Nisan 1925 tarihli Çorum gazetesinde Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Genel Merkezi tarafından yayımlanan "23 Nisan Yetimler Bayramıdır" başlıklı yazıda toplumumuzun en acı olaylarından olan çocuk ölümlerinin önüne geçmek rahat ve refahlarını temin için kurulduğu belirtilmiştir. Kurtuluşumuzun başlangıcını teşkil eden 23 Nisan Çocuk günü olarak tespit etmiştir (Çorum, No: 207, 22 Nisan 341/1925, s. 3). Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi okul çocuklarına giyim ve gıda yardımı dışında nakdi yardımda da bulunmuştur. Bu vesileyle 1925'te Çorum'da bir mektep öğrencilerine bayram harçlığı dağıtılmıştır (Çorum, No: 208, 29 Nisan 341/1925, s. 3). Görüldüğü üzere Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi faaliyetleriyle ihtiyaç sahibi öksüz ve yetim birçok çocuğu şefkat dolu kollarıyla sarmıştır (Tuğrul, 1927, s. 61).

Cemiyet, 1925 Mayısından itibaren muayenehanesini yeniden açarak muayeneye ve ilaç dağıtımına aynı yerde devam etmiştir (Çorum, No: 208, 29 Nisan 341/1925, s. 3). Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi Muayenehanesinin haftalık sabah-akşam çalışma çizelgesi şöyledir:

Gün	Sabah	Akşam	Poliklinik
Cumartesi	Doktor Reşit Bey	Doktor Tevfik Bey	Dâhili ve tahlilat
Pazar	Doktor Hamit Bey	Doktor Hamit Bey	Göz hastalıkları
Pazartesi	Doktor Akif Bey	Doktor Memduh Bey	Cerrahi ve harici hastalıklar
Salı	Doktor Hamit Bey	Doktor Hamit Bey	Kulak, boğaz hastalıkları
Çarşamba	Doktor Reşit Bey	Doktor Tevfik Bey	Dâhili ve tahlilat
Perşembe	Doktor Akif Bey	Doktor Memduh Bey	Cerrahi ve nisai hastalıklar

Tablo 10: 1925 Yılında Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesinin Muayenehane Programı

Kaynak: Çorum, Sayı: 167, 16 Temmuz 340, s. 3

Çorum merkezde Cami-i Kebir karşısındaki Himâye-i Etfâl Muayenehanesi 1925 Mayıs'ından itibaren yeniden açılarak cuma günleri hariç her gün öğlen birden üçe kadar, akşamları dokuzdan on bire kadar fakir çocuklar ve anneleri ücretsiz muayene edilip, muhtaç çocuklara ücretsiz ilaç verilmeye devam edilmiştir (Çorum, Sayı: 167, 16 Temmuz 340, s. 3).

1926 yılı başlarında Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Sungurlu Şubesi ilk kız mektebinde okuyan 67 fakir ve yetim çocuğa yeni elbise yaptırmıştır. Kız Mektebi Başmuallimi Bakiye Şükrü Hanım'ın Fikret gazetesine gönderdiği mektuptan Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Sungurlu Şubesi azalarından Belediye Reisi Bahaaddin, Emiralizade Mustafa, Başmuallim Ali Ulvi ve Hacı Mehmed Ağazade İsmail Efendilerin katkılarıyla bu yardım yapılmıştır. Bu haber üzerine Fikret gazetesi de bu yardımseverleri takdir ettiği yazmıştır (Fikret, Sayı: 5, 1 Nisan 1926, s. 2).

1927 yılı Ocak ayında Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti İskilip Şubesi, fakir çocuklar yararına düzenlediği piyangodan altı yüz liraya yakın gelir elde etmiş ve bununla yüz kadar fakir öğrenci için elbise diktirilmiştir (Fikret, Sayı: 42, 27 Kanunusani 1927, s. 1). İskilip Şubesi 1928 yılında da çocuklara yardım çalışmalarını arttırarak devam etmiştir. Bu yılda on yedi çocuğa elbise, çamaşır ve ayakkabı verilmiştir. Ayrıca bayram dolayısıyla da kırk çocuk giydirilerek, yirmi dört çocuğa daimi surette iâşe sağlanmıştır (Türk Çocuğu, Sayı: 20, Mayıs 1928, s. 4).

1929 yılı başlarında Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi fakir çocuklar için defter, kalem, lastik ve çamaşırılık satın alarak dağıtmıştır (Çorum, No: 428, 28 İkincikanun 1929, s. 2; Çorum, No: 430, 4 Şubat 1929, s. 1) 1929 Şubat'ında cemiyete fakir çocuklara dağıtılmak üzere hayırseverler tarafından iç çamaşırı yapılmak üzere 190 arşın kaput bezi bağışında bulunulmuştur. Bu yardım üzerine cemiyet Çorum gazetesi aracılığıyla hayırseverlere teşekkür etmiştir (Çorum, No: 432, 11 Şubat 1929, s. 2). 1929 Nisan'ında Çorum şubesi elde ettiği gelirleriyle öksüz ve yetim çocukların ihtiyaçlarını gidermiştir. Bu amaçla ilk ve orta mektepteki fakir çocukların kırtasiye malzemesi temin edilmiştir. Ayrıca yüz yirmi iki çocuğa iç çamaşırı ve elli dokuz çocuğa da elbise diktirilmiştir. Bunların yanında her ay on sekiz çocuğun iâşesi temin edilerek sokağa atılan üç çocuğunda himayesi sağlanmıştır (Çorum, No: 447, 10 Nisan 1929, s. 1).

2. Çorum Basınında Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesinin Faaliyetleri

Çorum'da basın ve yayın alanında da ilk adım 1921 yılında Mutasarrıf Ali Cemal (Bardakçı) tarafından Liva matbaası kurulmasıyla atılmıştır. Bu matbaada basılan ilk gazete olan Müstakil Çorum ilk dört sayısından sonra Çorum Gazetesi olarak yayına devam etmiştir (Ozulu, 2012, s. 33). Çalışmamızı incelediğimiz dönemde faaliyette olan Fikret gazetesi nüshaları Çorum Hasan Paşa Yazma Eserler kütüphanesinden ve Çorum gazeteleri ise Çorum Belediyesi Kent Arşivinden temin edilmiş olup bütün nüshaları incelenerek ele alınmıştır. Ancak Fikret gazetesinin gerek yayın süresinin azlığı gerekse cemiyetle ilgili haberlere az yer vermesi nedeniyle sınırlı bilgiye ulaşılmıştır. Bu nedenle çalışmamızda en çok yararlandığımız Çorum gazetesi olmuştur. Çorum gazeteleri sadece vilayetteki Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti şubesi hakkında değil Ankara'daki genel merkezin faaliyetlerine de yer vermiştir. Bu bağlamda Ankara'da yapılan genel merkez kongrelerinin haberleri de Çorum gazetelerinde yer almıştır (Fikret, Sayı: 5, 1 Nisan 1926, s. 1).

Çorum gazetesi, Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi'nin etkinliklerinin yansıdığı önemli bir araç olmuştur. Çorum gazetesinde cemiyet ile ilgili haber, duyuru ve teşekkür yazıları yayımlanarak halka ulaşmak için bir iletişim aracı olarak kullanılmıştır. Halkın cemiyete yardımda bulunması için Çorum gazetesi aracılığıyla yaptığı teşvik niteliği

taşıyan duyurular da bunlar arasında gösterilebilir. Bu duyurulardan birisi de 30 Nisan 1924 tarihli Çorum gazetesinde yayımlanan şu yazıdır (Çorum, No: 157, 30 Nisan 340/1924, s. 4):

“Himâye-i Etfâle Yardım Vatani Milli Borcumuzdur
Memleketimizin kimsesiz yetim yavrularına ve mini mini bebeklerine karşı bir valide şefkati ve muhabbeti ile kollarını açarak onların gözyaşlarını silen, hayatlarını koruyan ve vatana yararlı evlatlar olmasına çalışan Himâye-i Etfâl Cemiyetine, kutsi ve ulvi gayesini temin için herkesin muavenet ve müzaheret etmesi vatani ve milli bir vazifedir. Her şefkatli ve hamiyetli vatandaşın bu vazifeyi ihmal etmemesi ve senede bir lira vermek suretiyle bu muhterem ve aziz cemiyete aza kayıt olunmasını bilhassa temenni olunur.”

Çorum gazetesinin 25 Haziran 1924 tarihli nüshasında Kurban Bayramı vesilesiyle cemiyete deri bağışlanmasını teşvik amacıyla “Şehit Yavrularını Unutmayalım” başlıklı yazı şöyledir:

“Bugün teneffüs ettiğimiz hürriyet ve istiklal havasını bize temin etmek için hudut boylarında, ölüm savaşlarında gözlerini kapayan aziz şehitlerimiz, kıymetli hayatlarına veda ederken hiçbir şeyden müteessir değillerdi. Çünkü millet ve vatan uğrunda ölmek, şehit olmak bir şereftir. Köyde bıraktığı ailesi, çocukları büyük milletin şefkatkâr kucağında sefil olmayacak, her türlü esbab-ı istirahatı temin edilecekti. Vatan ve millet namına bu hisle ölen aziz şehitler, mübarek mezarlarında umduklarını her an bizden bekliyorlar. Onların emellerini temin etmek, mukaddes şeref borcudur. Yarın babalarının takip ettiği yolu pervasızca takip edecek olan şehit yavruları, bükük boyunlarıyla, sönük gözleriyle bizden pek çok şey istiyorlar, bekliyorlar. Onlara istediklerini vermek, onları sefaletten kurtarmak, onları bu memlekete hayırlı birer uzuv olarak yetiştirmek de bize teveccüh eden asil bir vazifedir. Millet bu gayesine rehber olarak çalışan Himâye-i Etfâl Cemiyeti üzerine aldığı vazifeyi başarabilmek için asil milletimizin cömert şefkatine, ulvi cenaplığına istinat ediyor. Binaenaleyh yaklaşan kurban bayramında kesilecek kurban derilerinin Himâye-i Etfâl Cemiyetine verilmesi hem en büyük sevap, hemde en mukaddes bir borcu ödemektir. Size mesut bayramlar temini için millet ve vatan namına kurban olanların aziz yavrularına, sevabınıza kestiğiniz kurbanların derisini vererek vatan kurbanlarının ruhunu şad yetimlerini mesrur ediniz” (Çorum, Sayı: 164, 25 Haziran 340/1924, s. 3; Çorum, Sayı: 166, 9 Temmuz 340/1924, s. 3).

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi Reisi Hamit Şakir Bey 12 Kasım 1924 tarihli Çorum gazetesinde “Himâye-i Etfâl Cemiyetine Yardım Vatani ve Milli Borcumuzdur” başlıklı yazısında kimsesiz ve yetimlere şefkat eli uzatmak için hayırseverlerin senelik bir lira vererek üye olmalarını belirttiği yazısı şöyledir:

“Memleketimizin kimsesiz yetim yavrularına ve mini mini bebeklerine karşı bir valide şefkati ve muhabbeti ile kollarını açarak onların gözyaşlarını silen, hayatlarını koruyan vatana yararlı evlatlar olmalarına çalışan “Himaye-i Etfâl” cemiyetine kutsi ve ulvi gayesini temin için herkesin yardım etmesi vatani ve milli bir vazifedir. Her şefkatli ve hamiyetli vatandaşın bu vazifeyi ihmal etmemesi ve senede bir lira vermek suretiyle bu muhterem ve aziz cemiyete aza kayıt olunması bilhassa temenni olunur. Himâye-i Etfâl Muayenehanesine devam eden doktorların muayene günleri ücretsiz muayeneleri devam etmektedir. Ayrıca muhtaç ve fakir çocuklarla yeni doğmuş annelere ücretsiz ilaç verilerek her türlü yardımda bulunulacağından müracaat edilmesi ilan olunur” (Çorum, Sayı: 184, 12 Teşrinisani 340/Kasım1924, s. 2).

Çorum gazetesine cemiyet ile ilgili yansıyan bir diğer konu ise bazı öğretmenlerin “Açık Mektup” başlıklı eleştiri yazısı ve ardından cemiyet başkanının buna verdiği cevabı içeren haberler yer almaktadır. Öğretmenlerin yazısında cemiyetin Hakimiyeti Milliye gününde çocuklara yaptığı yardım eleştirilerek asıl ihtiyaç sahibi olan ilk mektep çocuklarına yardım yapılmadığı belirtilmiştir. Öğretmenler yazılarında elbisesi ve ayakkabısı olanlara elbise yaptırıldığını çıplak ve yalınayak öğrencilerin yine ihmal edildiğini yazmıştır. İhtiyaçlarını temin edemeyen bazı çocukların ise okulu bırakmak zorunda kaldığını da eklemiştir¹⁰. Öğretmenlerin yazdığı bu açık mektuba cevaben Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi Reisi Dr. Hamit Şakir Bey, Çorum gazetesinin 19 Kasım 1924 tarihli nüshasına “Açık Mektuba Açık Cevap” başlığıyla cevabını yayımlatmıştır. Bu yazısının başında öncelikle cemiyete hiçbir öğretmenin üye olup senede bir lira dahi yardımda bulunmadığını ve mukaddes bir amaçla kurulan cemiyetin adeta muhalif ve siyasi bir cemiyet gibi eleştirilmesinin doğru olmadığını belirtmiştir. Yazının devamında cemiyetin kasasından ve resmi daire idarecilerinden alınan yardımla mektep öğrencileri giydirilmiştir. Dr. Şakir Bey yazısının devamında cemiyetin mekteplerden liste istediğini, verilen liste üzerine istenilen yardımda bulunduğu belirtilmiştir. Yazının devamında şöyle denmektedir:

“Öksüz yavruların arkalarında bulunan elbiseler, sizlere bir cevap olduğu gibi bu muavenet hakkında Çorum gazetesiyile Vakit gazetesinde yayımlanan yazı ve resimde iddiamıza canlı birer şahittir. Bilmem bunları da tenkit ve tekzip edebilir misiniz muallim beyler!.. Cemiyet mektep yavrularına yaptığı bu yardımla yetinmeyerek henüz doğmuş ve anneleri tarafından terk olunmuş iki yavruyu himayesine kabul ederek ve ücretli bir sütanneye vererek ve adedi on beşe ulaşan yeni doğmuş çocuklara süt, kundak çamaşır verdiği gibi son defa da bir yaşından beş yaşına kadar yüz çocuğa gömlek pamuklu entari diktirmiştir.”

Dr. Hamit Şakir Bey gazetede yazısının devamında Çorum merkezde açtığı Himâye-i Etfâl muayenehanesinde doktorlar tarafından altı yüzün üzerinde çocuğa ve halka bakmış, tedavi ettiğini açıklamıştır. Mekteplere müdâvim talebeye yaptığımız en son yardıma ait tenkit ve itirazlar için şunları söyler:

“Hakimiyeti Milliye günü hükûmet önünde yapılan merasimde mektep talebelerimizin göstermiş olduğu perişan manzara orada bulunan istisnasız her şahsı müteessir ve müteellim etmişti. “Eski giymek ayıp değil, pis giymek ayıp” levhasını başında taşıdığı feste bir intizam gösteremeyen ayaklarının kiri adeta bir çorap şeklini alan bu yavruların hâli pür melali elbette bizi düşündürmüştü ve müteessir etmiştir. Bunun ardından belediye binasında yapılan resmî kabul esnasında herkesin mektep çocuklarına (resmî günlerde giymek üzere) birer kat elbise yaptırılması kararlaştırılmıştır. Bunun üzerine maarif müdür vekilinden yardıma muhtaç öğrencilerin listesi talep edilmiştir. Gelen listede yazılı çocukların hepsi orta mektebe ait idi. Biz sebebini müdür beye sorduk. Müdür bey “Muavenete muhtaç çocukların yekunu yüzlere balığ olduğunu hâlbuki ancak kırk beş çocuğa elbise yaptırılabilceğini bundan dolayı farklı mekteplere yaptırmaktansa şimdilik orta mektepten başlanmasının daha faydalı bulunduğunu, aynı zamanda daha önce ilk mektep talebelerinden yüz küsur öğrenciye elbise yaptırıldığından orta mektebin bundan istifade edemediğini belirtmiştir. Cemiyet idare heyeti bu fikri isabetli görerek bu şekilde harekete karar verdi. Bununla da

¹⁰ Açık Mektubu gönderen öğretmenler şunlardır: Mecidi Mektebi Başmuallimi İsmail Şevki, Osmani Mektebi Başmuallimi Mahir, Cumhuriyet Mektebi Başmuallimi Hami, Mahmudi Mektebi Başmuallimi Şevket Tefeyyüz Mektebi Başmuallimi Halit, Namık Kemal Mektebi Başmuallimidir (Çorum, Sayı: 184, 12 Teşrinisani 340/Kasım 1924, s. 2).

yetinmeyen cemiyet listede isimleri bulunan öğrencilerin yardıma ihtiyacı olup olmadığını tetkik için Veliyüddin Paşazade Şevket Bey ve Gökeşmezade Mahmut Efendi görevlendirmiştir. Yapılan tahkikat sonunda listede yer alan altmış üç çocuktan ancak kırk üçünün yardıma muhtaç görerek bunlara elbise yaptırılmasına karar verilmiştir. Bununla beraber cemiyet heyeti idaresine müracaat eden İsmail Şevki Efendiye “Mademki mekteplerinizde arkadaşlarının artıklarıyla geçinen talebe vardır. Millet sağ olsun”. Bize yardımda bulununuz yardım miktarını arttıralım açıklaması yapıldığı hâlde maalesef hiç biriniz cemiyetin semtine bile uğramadınız. Şu hâlde hissiyatınıza yenik düşerek itham ve tenkitte bulunuyorsunuz. Cemiyet çalışmalarında hiçbir partiye, şahsa mensup değildir. Gayemiz öksüzün gözyaşlarını silmektir. Öksüz ağlarken şahsi iltimasla şeker yiyen ağza bon bon uzatmış isek açık ve kati olarak ispatını isteriz. Orta mektep idaresinden verilen liste bizce resmi bir makamın itimada layık sözüdür. Bunu Veliyüddin Paşazade Şevket Bey ve Mahmut Efendiyle ayrıca tahkikimiz dedikodulardan, yaklaşan bir hareketten masun kalmak için yapılan ihtiyati bir harekettir. Bizim gibi memlekette bu zevata itimat etmiştir. Sizde itimat ediniz, etmediğiniz takdirde sözlerinize riayetkar bulununuz” (Çorum, Sayı: 185, 19 Teşrinisani 340/Kasım 1924, s. 3).

Çorum gazetesinin 17 Aralık 1924 tarihli nüshasında ise “Yetimler Yarının Milletidir” başlıklı yazıda milletimizin uzun savaşlar ardından muzaffer olduğu fakat geride birçok şehit ve gazinin çocuğunun yetim ve öksüz kaldığı belirtilmiştir. Bu çocukların fedakâr ana ve babaların emaneti olduğu vurgulanmış ve yazının devamında şunlar yer almıştır:

“Himâye-i Etfâl Cemiyeti bu ağır fakat lüzumlu vazifede Türk milletine ve kimsesiz Türk çocuklarına elden geldiği kadar yardım ve onları memlekete tekrar kazandırmak emeliyle işe baş koydu. Zira cemiyet şuna kanidir ki milletin en büyük ve en lüzumlu serveti her şeyden evvel çocuklarıdır. Çocuklar yarınki millettir. Her gün adımlarını daha kuvvetle atan bu müessese zaman ilerledikçe vatan içindeki iniltileri dindirmeye, paçavra içinde toz toprak üstünde bakımsız titreşen körpe Türk vücutlarını birer faaliyet ve müspet hizmet amili hâline koymaya gayret ediyor. Bu gayrete bütün milletin ve matbuatın artan bir istekle, hissi bir muhabbetle yardım etmesi kendi selameti, toprağının ve azminin saadeti için hiç ihmal götürmez bir vazifesidir. Bu müessesenin kutsiyeti ve elzemiyeti her şahsın kalbinde, her Türk kaleminde ve her Türkçede adeta bir iman gibi yerleşmelidir. Ancak bütün milletin şefkatine, semahatına, ulvi ve hamiyetli matbuatına hitap ederek Himâye-i Etfâl Cemiyeti umumi iştirakleri sayesinde gaye ve emelini sürat ve suhuletle tatbika kabiliyetli müessese hâline getirmesini rica eder” (Çorum, Sayı: 189, 17 Kanunuevvel 340/Aralık 1924, s. 2).

Sonuç

Savaş gibi olağanüstü durumların ardından ortaya çıkan sosyo-ekonomik sorunlardan toplum daha yoğun olarak da çocuklar etkilenmektedir. Yirminci yüzyılın başından itibaren yaşanan Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve Türk Kurtuluş Savaşı'nın getirdiği en önemli sorunlar arasında şehit, gazi ve yetim çocuklar meselesi olmuştur. Bu meseleyle ilgilenmek üzere birkaç farklı girişim olmuş ve bunların en önemlisi Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyetinin 1921 yılında kurulmasıdır. Cemiyet hızla yurt içinde ve yurt dışında teşkilatlanmaya başlamıştır. Bu bağlamda 1924'te Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi de açılarak faaliyetlerine başlamıştır. Çorum'da Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Şubesinin kurulmasında mülki idarecilerin ve özellikle Sıhhiye ve Muaveneti İctimaiye Müdürü Dr. Hamit Şakir Bey'in önemli katkıları olmuştur.

Ayrıca incelediğimiz dönemde Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi ve ilçelerindeki şubelerin idare heyetleri genellikle sıhhiye görevlileri olmak üzere jandarma kumandanı, belediye reisi, maarif müdürü, tapu memuru, adliye görevlileri, tüccar ve eşraftan oluşturulmuştur. Çorum'da ve ilçelerinde cemiyetin kurulmasında yörede bulunan doktorların teşvik ve gayretlerinin önemli katkısı olduğu da anlaşılmaktadır. Öyle ki Çorum Sıhhiye ve Muaveneti İctimaiye Müdürü Dr. Hamit Şakir Bey cemiyetin en uzun süre görev yapan başkanlarından biri olmuştur. Ayrıca maddi imkânsızlıklar yüzünden cemiyetin merkezi için ayrı bir binanın temin edilemediği bu nedenle başkanların görev yaptıkları sıhhiye binalarının aynı zamanda cemiyetin merkezi olarak kullanıldığını da görmekteyiz.

Cemiyetin Çorum şubesinin ana gelir kaynağı üyelere alınan bir liralık aidatlar ve pul satışı başta olmak üzere özel gün ve bayramlarda memur, tüccar ve halktan toplanan gelirlerle kurban derilerinden elde edilen gelirlerdir. 1924-1927 yılları arasında cemiyetin bu faaliyetlerden elde ettiği gelirin 19.850 kuruşu bulunduğunu görmekteyiz. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi anne ve çocuk sağlığı çerçevesinde halk sağlığı faaliyetleri içinde de bulunmuştur. Bu amaçla cemiyet 1924 yılında Çorum merkezde açtığı muayenehanede altı yüzün üzerinde fakir çocuk ve anneleri muayene edilerek onlara ücretsiz ilaç verilmiştir. Sıtmayla mücadele bağlamında zaman zaman halka ücretsiz kinin dağıtılmıştır. Cemiyetin Çorum şubesinin faaliyetlerinden birisi de yetimlere ve şehit çocuklarına elbise dikmek, bebeklere kundak ve süt yardımı yapılmıştır. Bu bağlamda cemiyetin 1924-1927 yılları arasında Çorum'daki öksüz ve şehit çocukları başta olmak üzere 600 civarında kıyafet diktirdiği görülmektedir. Ayrıca mekteplerde okuyan şehit ve fakir çocuklara ise silgi, kâğıt, kalem olmak üzere birçok kırtasiye malzemesi dağıtılmıştır. Çorum kazalarındaki cemiyetin şubelerine baktığımızda Mecitözü, İskilip ve Sungurlu şubelerinin aktif olduğunu görmekteyiz. Ancak bu şubeler arasında gerek toplanan yardım miktarı ve yapılan yardımlar açısından Mecitözü şubesinin önde olduğunu söyleyebiliriz. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesi etkinliklerini, duyuruları ve yardım taleplerini Çorum ve Fikret gazetesi aracılığıyla duyurmuştur. Bu yazılar arasında çocukların himayesinin önemi başta olmak üzere cemiyete yönelik eleştiri ve açık mektuplar da yayımlanmıştır.

KAYNAKÇA

- ACAR, H. (2005). *Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu (1921-1981)*. Ankara: Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Yayınları.
- AKIN, V. (2000). *Bir Devrin Cemiyet Adamı Doktor Fuad Umay*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- "Açık Mektuba Açık Cevap" (19 Teşrinisani 340). *Çorum*. Sayı: 185: 3.
- "Açık Mektup" (12 Teşrinisani 340). *Çorum*. Sayı: 184: 2.
- "Himâye-i Etfâl Cemiyeti Muayenehanesi" (16 Temmuz 340). *Çorum*. Sayı: 167: 3.
- "Himâye-i Etfâl Cemiyetine Yardım Vatani ve Milli Borcumuzdur" (12 Teşrinisani 340). *Çorum*. Sayı: 184: 2.
- "Şehit Yavrularını Unutmayalım" (25 Haziran 340). *Çorum*. Sayı: 164: 3.
- "Şehit Yavrularını Unutmayalım" (9 Temmuz 340). *Çorum*. Sayı: 166: 3.
- "Yetimler Yarının Milletidir" (17 Kanunuevvel 340). *Çorum*. Sayı: 189: 2.
- Cumhuriyetin 15. Yılında Çorum (1938)*. Çorum: (Basım yeri yok).

- ÇANLI, M. (2002). "Eytam İdaresi ve Sandıklar (1851-1926)". *Türkler*. 14, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları: 93-128.
- GÜL, M. F. (2020). "Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Aksaray Şubesi". *SUTAD*. 49: 475-492.
- GÜNEŞ, G. (2005). "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Ödemiş'in Kimsesiz ve Yoksul Çocukları: Ödemiş Himaye-i Etfâl Cemiyeti'nin Faaliyetleri". *Kebikeç*. 19: 141-156.
- İZZET, M. vd. (1927). *Darüşşafaka: Türkiye'de İlk Halk Mektebi*. İstanbul: Evkaf-ı İslamiye Matbaası.
- KARABEKİR, K. (2021). *Çocuk Davamız*. İstanbul: Truva Yayınları.
- OKAY, C. (1999). *Belgelerle Himaye-i Etfâl Cemiyeti 1917-1923*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Cemiyetler* (2013). (ed. Recep Çelik). Ankara: İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı. Yayın No: 744.
- OZULU, A. (2012). *Çorum Basın Tarihi Notları*. Çorum: Çorum Belediyesi Kültür Yayınları.
- ÖZBEK, N. (2002). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyal Devlet: Siyaset, İktidar ve Meşruiyet 1876-1914*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- SARIKAYA, M. (2005). *Türkiye Himaye-i Etfâl Cemiyeti 1921-1935*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- TUĞRUL, N. (1927). *Çorum Tarihi ve Coğrafyası*. Çorum: (Basım yeri yok).

Resmî Yayınlar

- "Cemiyetler Kanunu". Numro: 121, 3 Ağustos 1325, *Düstur*. (1329). Cilt: 1, Tertib-i Sani, Dersaadet: Matbaa-i Osmaniye: 604-608.
- "Eytam Nizamnâmesidir". *Düstur*. (1289). Cilt 1, Tertip 1,31 Aralık 1851, İstanbul: Matbaa-i Amire: 270-275.
- Ankara Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamname-i Esasisi* (1337). Ankara.
- Balıkesirli H. B. (1341). *Müslümanlıkta Himâye-i Etfâl Cemiyeti*. Ankara: Yeni Gün Matbaası: 58.
- "Cemiyet-i İslamiye Salnamesi" (1332). Dersaadet. Hikmet Matbaa-i İslamiyesi: 3-11.
- "Cemiyeti Tedrisiye-i İslamiye Cemiyetinin Vezâifine Müsmir Nizamnamedir" (1332). Matbaa-i İslamiye: 5.
- Düstur* (1927). Tertib-i Sani, Cild: 12, 16 Mart 1336-4 Teşrinisani 1338, İstanbul: Evkaf Matbaası. Kararname No: 224: 426.
- Düstur* (1289). Tertip 1, Cilt 2, İstanbul: Matbaa-i Amire: 451.
- Himâye-i Etfâl Cemiyeti 6 Mart 1333 senesinde teşekkül eden Himâye-i Etfâl Cemiyeti'nin târihçesi ve 1338 senesindeki faaliyeti hakkında 1339 senesinde inikâd eden meclis-i umûmiye takdîm eylediği umûmî rapor ve bilanço (1339). İstanbul: Matbaa-i Ahmed İhsan ve şürekası.
- Şüheda ve Malûlîn-i Guzât-ı Evlâdiyenin Himayeleri Hakkında Kanun Layihası* (1331). İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamname-i Esasisi* (1927). Ankara: Hakimiyet-i Milliye Matbaası.

Arşiv Belgeleri

Başkanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

- BCA, 30.18.1.1, 6.39.2, 05.12.1338.
BCA, 30.18.1.1, 1.5.15, 22.07.1920.
BCA, 30.18.1.1, 1.18.6, 02.11.1920.
BCA, 30.18.1.1, 4.39.3, 26.11.1921.
BCA, 30.18.1.1., 4.46.17, 01.02.1922.
BCA, 30.10.0.0, 178.232.2, 20.02.1922.
BCA, 51.0.0, 13.114.25, 13.04.1925.
BCA, 51.0.0, 2.6.20, 08.02.1927.
BCA, 51.0.0.0, 14.122.5, 02.02.1928.
BCA, 51.0.0.0, 13.112.19, 26.02.1928.
BCA, 490.1.0.0, 1.2.15, 12.01.1929.
BCA, 30.18.1.2, 28.39.8, 17.05.1932.
BCA, 30.18.1.2, 30.54.7, 19.07.1932.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

- BOA, BEO, Dos. 1011, No: 75814, 25.04.1315.
BOA, BEO, Dos. 4244, No: 318252, 02.02.1332.
BOA, BEO, Dos. 4246, No: 318376, 08.02.1332.
BOA, BEO, Dos. 4246, No: 318376, 08.02.1332.
BOA, BEO, Dos. 4439, No: 332857, 17.01.1335.
BOA, DH.EUM.KADL., Dos. 4, No: 18, 09.01.1329.
BOA, DH.EUM.THR, Dos. 105, No: 37, 23.08.1328.
BOA, DH.İ.UM., Dos. 89, No: 1, 15.09.1333.
BOA, HH.İ., Dos. 206, No: 47, 15.02.1329.
BOA, HH.İ., Dos. 206, No: 47, 15.02.1329.
BOA, HR.HMŞ.İŞO., Dos. 134, No: 5, 15-06-1331.
BOA, HR.İD., Dos. 1110, No: 1, 07.06.1913.
BOA, HR.SFR.04, Dos. 525, No: 44, 20.12.1898.
BOA, MB.İ., Dos. 150, No: 80, 15.02.1329.
BOA, MB.İ., Dos. 150, No: 80, 15.02.1329.
BOA, MF.İBT., Dos. 289, No: 13, 03.11.1328.
BOA, MV., Dos. 199, No: 25, 17.11.1333.
BOA, MV., Dos. 203, No: 35, 15.11.1334.

BOA, ŞD., Dos. 43, No: 14, 03.06.1333.

BOA, Y.PRK.HH., Dos. 31, No: 20, 28.12.1316.

BOA, A.MKT.MVL., Dos. 49, No: 13, 7 Rebî'u'l-evvel 1268.

Gazete ve Dergiler

Çorum, No: 129, 17 Teşrinievvel 1339, s. 4.

Çorum, No: 164, 25 Haziran 1340 (25 Haziran 1924), s. 4.

Çorum, No: 210, 13 Mayıs 1341 (13 Mayıs 1925), s. 3.

Çorum, No: 211, 20 Mayıs 1341 (20 Mayıs 1925), s. 3.

Çorum, No: 211, 20 Mayıs 1341 (20 Mayıs 1925), s. 3.

Çorum, No: 162, 11 Haziran 1340 (11 Haziran 1924), s. 3.

Çorum, Sayı: 166, 9 Temmuz 1340, s. 3.

Çorum, No: 142, 16 Kânunusani 1340 (16 Ocak 1924), s. 4.

Çorum, No: 145, 6 Şubat 1340 (6 Şubat 1924), s. 4.

Çorum, No: 151, 19 Mart 1340 (19 Mart 1924), s. 2.

Çorum, No: 150, 21 Mart 1340 (21 Mart 1924), s. 1.

Çorum, No: 152, 26 Mart 1340 (26 Mart 1924), s. 4.

Çorum, No: 155, 16 Nisan 1340 (16 Nisan 1924), s. 4.

Çorum, No: 157, 30 Nisan 1340 (30 Nisan 1924), s. 4.

Çorum, No: 166, 9 Temmuz 1340 (9 Temmuz 1924), s. 3.

Çorum, No: 171, 13 Ağustos 1340/1924, s. 4.

Çorum, No: 180, 15 Teşrinievvel 1340 (15 Ekim 1924), s. 4.

Çorum, No: 181, 22 Teşrinievvel 1340 (22 Ekim 1924), s. 3.

Çorum, No: 182, 29 Teşrinievvel 1340 (29 Ekim 1924), s. 4.

Çorum, No: 185, 19 Teşrinisani 1340 (19 Kasım 1924), s. 4.

Çorum, No: 187, 03 Kânunuevvel 1340 (03 Aralık 1924), s. 4.

Çorum, No: 190, 24 Kânunuevvel 1340 (24 Aralık 1924), s. 3.

Çorum, No: 207, 22 Nisan 1341 (22 Nisan 1925), s. 3.

Çorum, No: 208, 29 Nisan 1341 (29 Nisan 1925), s. 3.

Çorum, No: 428, 28 ikincikanun 1929, s. 2.

Çorum, No: 430, 4 Şubat 1929, s. 1.

Çorum, No: 432, 11 Şubat 1929, s. 2.

Çorum, No: 447, 10 Nisan 1929, s. 1.

Çorum, No:468, 4 Eylül 1929, s. 1.

Çorum, No: 469, 11 Eylül 1929, s. 1.

Çorum, No: 487, 15 İkincikanun 1930, s. 2.

Çorum, No: 493, 26 Şubat 1930, s. 4.

Çorum, No: 495, 19 Mart 1930, s. 3.

Çorum, No: 499, 16 Nisan 1930, s. 4.

Fikret, No: 5, 1 Nisan 1926, , s. 2.

Fikret, No: 42, 27 Kanunusani 1927, s. 1.

Fikret, No: 5, 1 Nisan 1926, s. 1.

Fikret, No: 58, 9 Haziran 1927, s.1.

Gürbüz Türk Çocuğu, Sayı: 1, Teşrinievvel 1926, s. 19-20.

Türk Çocuğu, Yıl: 2, Sayı: 20, Mayıs 1928, s. 4.

EKLER

EK 1: Çorum Sıhhiye binası, aynı zamanda Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesinin merkezi ve başkanı olan Dr. Hamit Şakir'in görev yaptığı hastane binası (İBB. Atatürk Kitaplığı Krt.015280).

EK 2: Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesinin kongrelerini yaptığı Çorum belediye binası (İBB. Atatürk Kitaplığı, Krt.015313).

10 NISAN 1929

ÇORUM

TARİHİ TESİSİ 1337 — 1924

Nusba [3] Kuruluş

Resmi Gazete

HİMAYE İETFALİMİZİN MEŞ'KÜR MESAİSİ — VE ONA YARDIM —

Hayırlı teşekküllerimizden birisi de Himaye-i Etfâl'dir. Geçen haftalarda bu sütunlarda Hittahamer için bazı şeyler yazmış ve yardım vasıtasıyla bulunmuştuğ. Ençok muvazemet edeceğimiz cemiyetlerden birisi de Himaye-i Etfâl cemiyetidir. İhtihâda büyük adam olmağa nametli yarıncakları selâketen korumak için çalışan cemiyet meclisinin yardımına koymak hepimiz için millî bir borçtur.

Cemiyet; Mahabul Himaye-i Etfâl verdiği yardım ekspansiyon; ara taahhüdü vesile gibi husulattan bu sene ölümlü ve yetim yardımları olan güz yollarını dindirmiş, bükük boyunu amallikân gördür-

Çorum Himaye-i etfal cemiyetinin giydirdiği Yavrulardan bir kısmı

iş ve sevindirmiştir. Geçen şilâdetli zamanında bükük çocukları tütmeyen ocaklarını kan ve yakıtın cemiyet büsüne ve Orta mekteplerdeki fakir çocukların kırtasiye levazımını temin niç yüz yirmi iki çocuğa üç çamaşı verdiği gibi elli dokuz çocuğa ise yaptırmıştır. Yılda onsekiz kimsesiz çocuğun

işlerini temin eden bu hayırlı Cemiyetin geçenlerde sokak arasına atılan iki iki üç masasına desti himayesine aldığımız söyleyerek buna yardım ne kadar mühim ve en evvel ödenecek bir borç olduğuna karâerimizle takdîrle beraberiz.

Bir çocuk korumak, bir yavrı korumak vatanın kiyemeli bir köşesini temin etmek demektir. Vatan

Çocukların, Çocuk Vatandaş, onları vatan kadar aziz tutmak, yoksul annecekl, kimsesiz çocukları kınadı altına alan Himaye-i Etfâl yardımına koymak. Bir çocuğu korumak en büyük bir gazadır Himaye-i Etfâl birçok yavrıyı kurtarmışa çalışıyor, ona yardım edersenek gazâ vazifesini de yapmış olursuz.

T.C.
KURUMSAL MÜHÜR
Sayı 3/19

EK 3: Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çorum Şubesinin 1929 yılında giydirdiği çocuklarla ilgili gazete haberi (Çorum, No: 447, 10 Nisan 1929, s. 1).

EK 4: Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti İskilip Şubesinin idare heyeti ve giydirdiği çocuklarla ilgili haber (Türk Çocuğu, Yıl: 2, Sayı: 20, Mayıs 1928, s. 4).